

SYLABY PRE KREDITOVÝ SYSTÉM ŠTÚDIA

Učiteľ: Prof. PhDr. Emil Višňovský, , PhD; Doc. PhDr. Ivan Buraj, PhD.

Názov kurzu: **Sociálna a politická filozofia**

Semester: letný

Odporúčany semester: 4

Prerekvizity: 0

Vyučujúci jazyk: slovenský

Kredity/ hodiny: 5/3

Forma výučby: P/S

Formy hodnotenia: účasť a aktívna práca (najmä na seminároch) a skúška

Spôsob hodnotenia: váha priebežného / záverečného hodnotenia: 50/50

Stručná charakteristika kurzu: Zmapovanie a analýza najpodstatnejších tém v dejinách sociálnej filozofie, ako je pojem spoločnosti, vzťah jednotlivca a spoločnosti (obce, štátu), holizmu a individualizmu, pojem ľudskej prirodzenosti, teórie spoločenskej zmluvy a demokracie, problém autority, moci, sociálnej spravodlivosti atď. Konkrétne filozofické postavy a ich filozofické príbehy tu potom budú „slúžiť“ len ako pozadie pre interpretáciu daného problému.

Podmienky k udeleniu kreditov:

1. **Povinná účasť** na všetkých seminároch, pričom vyučujúci *môže* ospravedlniť maximálne 2 neúčasti, resp. vo výnimočnom prípade 3 neúčasti na seminároch. V prípade neúčasti (z akýchkoľvek dôvodov) poslucháč je povinný najbližší seminár ospravedlniť svoju neúčasť a kompenzovať ju výpiskami (konspektom) z preberanej látky na hodine, na ktorej chýbal.

2. **Aktivita na seminároch.** Poslucháč si vopred vyhotoví *písomnú prípravu* (minimálne 5 strán rukou) na zadanú tému semináru, ktorú potom prezentuje na hodine. Okrem toho sa aktívne zapája do diskusie. Aktivitu každého študenta učiteľa na konci semestra vyhodnotia pomocou 5 bodovej stupnice: 5 bodov – „A“, 4 body – „B“, 3 body – „C“, 2 body – „D“, 1 bod – „E“ a 0 bodov – Fx. *V prípade nesplnenia tejto podmienky („Fx“) môžu učiteľia stanoviť náhradné podmienky, ako je napríklad vypracovanie seminárnej práce v rozsahu min. 10 normostrán.*

4. **Úspešné absolvovanie záverečnej ústnej skúšky** (t.j. minimálne hodnotená známka E), pričom podmienkou pripustenia na skúšku je aktivita s minimálnou hodnotou „E“. Výkon na skúške bude opäť hodnotený 5 bodovou stupnicou podľa nasledujúceho kľúča: 5 bodov "A", 4b "B" (nadpriemerné vedomosti), 3body "C" a 2 body "D" (priemerné vedomosti), 1 bod "E" (podpriemerné vedomosti), 0 bodov "Fx" (veľmi slabé vedomosti), pričom pri celkovom hodnotení bude vo veľkej miere (50%) prihliadané na aktivitu počas celého semestra. Na rozdiel od priebežného hodnotenia, poslucháč v prípade hodnotenia známka Fx, bude mať ešte dve možnosti si toto hodnotenie opraviť.

Základná literatúra k jednotlivým témam (poradie podľa abecedného zoznamu autorov):

Aristoteles: Politika. Bratislava: Pravda 1988.

Aristoteles: Etika Nikomachova. Bratislava: Kalligram 2011.

Hegel: Filozofia dejín. In: Antológia z diel filozofov zv.6. Bratislava: Epoque 1970.
Hobbes: O občanu. In: Výbor z díla. Praha: Svoboda 1988.
Locke: Druhé pojednání o vládě. Praha: Svoboda 1992.
Marx: Nemecká ideológia. Ekonomicko-filozofické rukopisy. In: Antológia z diel filozofov zv.10. Bratislava: Pravda 1977.
Mill, J.S.: O slobode. Bratislava: Iris 1995.
Montesquieu: Duch zákonov. Bratislava: Tatran 1989.
Platon: Štát (Ústava). In: Dialógy 2, Bratislava: Tatran 1990.
Rousseau: O spoločenskej zmluve alebo o princípoch politického práva. Bratislava: Kalligram 2010.
Tocqueville, A.: O demokracii v Amerike. I. a II. zväzok. Bratislava: Kalligram 2006.

Harmonogram výučby:

I *Úvodný seminár*: oboznámenie s obsahom kurzu, s literatúrou, s podmienkami udelenia kreditov

II. *Spoločnosť a jednotlivec. Čo je spoločnosť? Spory o povahe spoločnosti: individualizmus a holizmus, vojnový a zmluvný model (prednáška). Millova kritika modernej spoločnosti: jej hlavné charakteristiky.*

Základná literatúra:

Locke, Druhé pojednání o vládě, str. 30-42; ; Mill. O slobode, III. kapitola str. 53 – 69.

Doplnková literatúra:

Vladimír Drozda. Jednotlivec a spoločnosť: individualizmus alebo holizmus? In: *Buraj, I. a kol. (1993, 1998): Sociálna filozofia. Vybrané kapitoly a texty.* Bratislava. Univerzita Komenského.

III. **Idea sociálneho poriadku. Hľadanie „ideálneho“ politického usporiadania.** *Na čo je dobrý sociálny poriadok? Na čo sú dobré ideály? Čo je sociálny ideál a čím sa líši od sociálnej utópie? (prednáška). Platónov „ideálny štát“ (opis, hlavné charakteristiky, úlohy strážcov, len ideál alebo realita?). Aristotelove rozlíšenie absolútnej a relatívne najlepšej ústavy (hlavné rozdiely). Relatívne najlepšia ústava, jej základné charakteristiky?*

Základná literatúra:

Platón. Štát. In: Dialógy 2, str. 158 – 179 (449 A – 466 D) a 186 – 188 (471 C-D – 473 A-B); Aristoteles. Politika, str.124 –128, 142-147 (Štvrtá kniha, 1-3 a 11-12 kap.).

Doplnková literatúra:

Novosád, F. Sociálny poriadok ako zlučiteľnosť koordinácií. In: časopis *Filozofia* 1994, č.10. A(lebo): Sartori, G.: Teória demokracie. Bratislava: Archa 1993, str. 60 – 87.

IV. Vznik a podstata štátu. Teória spoločenskej zmluvy. Problém ľudskej prirodzenosti.

Miesto a úloha štátu v spoločnosti (prednáška). Rozpory v otázke o pôvode štátu medzi Aristotelom a Hobbesom. Druhy a typy štátu (Hobbes). Pojem ľudskej prirodzenosti (Aristoteles-Hobbes). Prirodzený stav, prirodzený zákon, prirodzené práva (Hobbes). Nevyhnutnosť uzatvorenia spoločenskej zmluvy (Hobbes)

Základná literatúra:

Aristoteles. Politika (Prvá kniha, 1-3 kap.), str.19 -23; Hobbes, T. O občanu (1-2, 5. kap.). In: Výbor z díla, str. 133-153, 172-177

Doplňková literatúra:

Buraj, I. Kategórie prirodzeno-právnych teórií. In: Brnianske prednášky Brno : Masarykova Univerzita, 2003.

V. Podstata moci. Problém suverenity (zvrchovanosti) a deľby moci.

Podstata moci a mocenských vzťahov. Niektoré teórie moci (prednáška) Polemika Rousseaua s Aristotelom o povahe moci. Čo je suverénnou mocou podľa Rousseaua a aké sú jej hlavné vlastnosti? Hranice zvrchovanej moci (Rousseau). Systém a zdôvodnenie deľby moci (Montesquieu).

Základná literatúra:

Aristoteles. Politika (Prvá kniha, 5-7 kap.), str. 26-31; Rousseau, J.J. O spoločenskej zmluve (Prvá. kniha, 3. kap.) str. 30-31, (Druhá. kniha, 1-4. kap.), str. 49-57; Montesquieu, Ch. Duch zákonov (Jedenásta kniha, 1-6. kap.), str. 205-212.

Doplňková literatúra:

Buraj, I. Moc-autorita-sloboda. In: *Buraj, I. a kol. (1993, 1998): Sociálna filozofia. Vybrané kapitoly a texty.* Bratislava. Univerzita Komenského.

VI. Sociálna spravodlivosť.

Čo je sociálna spravodlivosť? Kritika sociálnej spravodlivosti. Niektoré súčasné teórie spravodlivosti (prednáška). Platónove ponímanie spravodlivosti (čo je podľa neho spravodlivosť? – stručná definícia spravodlivosti, spravodlivosť v štáte, spravodlivosť v duši-jednota a rozdiely medzi nimi). Aristotelovské chápanie spravodlivosti (rozdeľovacia a vyrovnávajúca spravodlivosť, hlavné rozdiely medzi nimi, aktuálny význam tohto odlišenia vzhľadom na dve vízie štátu- socialistickú a liberálnu).

Základná literatúra:

Platón. Štát. In: Dialógy 2, 134 – 156 (427 D – 445 A); Aristoteles. Etika Nikomachova (Piata kniha, 1-9 kap.), str. 130 – 145.

Doplňková literatúra:

Hohoš, L.. Spravodlivosť, právo, právny štát. In: *Buraj, I. a kol. (1993, 1998): Sociálna filozofia. Vybrané kapitoly a texty.* Bratislava. Univerzita Komenského.

VII. Teória a prax demokracie.

Čo je demokracia (prednáška)? Platónske učenie o vzniku a podstate demokracie. Druhy demokracie podľa Aristotela. Jeho ponímanie zvláštnosti demokracie. Rousseauovské zdôvodnenie praktickej neuskutočiteľnosti demokracie. Niektoré súčasné teórie demokracie (Buraj – prednáška).

Základná literatúra:

Platón. Štát In: Dialógy 2, str. 277 – 288 (555 B – 563 E); Aristoteles. Politika, 129 – 134 (Štvrtá kniha, 4 kap.), str. 203 – 214 (Šiesta kniha, 1-5. kap.); Rousseau. O spoločenskej zmluve (Tretia kniha, 3-5. kap.), str. 89 – 92.

Doplnková literatúra:

Sartori, G. Teória demokracie. Bratislava. Archa 1993., str. 5-21.

VIII-IX. Politická rovnosť a sloboda.

Vzťah rovnosti a slobody v dejinách (Tocqueville). Pozitívne a negatívne ponímanie slobody (Berlin). Tocquevillove ponímanie rovnosti, jej príčiny a dôsledky pre modernú demokratickú spoločnosť (osobitne pre slobodu a spoločenskú moc). Príčiny rastu rovnosti a uniformity modernej demokratickej spoločnosti. „Demokratický despotizmus“ (pojem, prejavy).

Základná literatúra:

Tocqueville, A.: O demokracii v Amerike. I. a II. zväzok (4. časť, kap. 1-5; 4. časť, kap. 6-8). Bratislava: Kalligram 2006, s. 953-983; 984-1005.

Doplnková literatúra:

Berlin, I. Dva pojmy slobody. In: Berlin, I, Rawls J., Nozick, R., MacIntyre, Dworkin, R., Rorty, R.: O slobode a spravodlivosti Bratislava: Archa 1993, s. 19-34.

X. Filozofia dejín.

Ako prebiehajú dejiny? Čo je ich zmyslom? Niektoré súčasné teórie: Fukuyama vs. Huntigton. (prednáška). Dva možné prístupy dejinám (Hegel-Marx). Povaha (podstata dejín). Ich periodizácia. Prostriedky dejín („náruživosť“, „kontrafinalita“ dejín, úloha ľudskej aktivity, „lesť“ dejín a úloha svetodejinných osobností). Cieľ dejín (miesto štátu v dejinách, kritika prirodzeno-právnych teórií na vzťah štátu a slobody). Predpoklady dejín (Marx). Úloha materiálnej výroby a deľby práce v dejinách. Dôsledky deľby práce.

Základná literatúra:

Hegel: Filozofia dejín. In: Antológia z diel filozofov zv. 6, s. 715 – 725; Marx: Nemecká ideológia. In: Antológia z diel filozofov zv. 10, str. 111- 121.

Doplnková literatúra:

Novosád, F.: G.W.F. Hegel: dejiny a moderný štát. In: F. Novosád-D. Smreková (ed.): Dejiny sociálneho myslenia. Bratislava: Kalligram 2013.

XI. Teória odcudzenia.

Stručné dejiny odcudzenia (prednáška) Marxove chápanie odcudzenia. Základné formy odcudzenia. Komunizmus ako riešenie problému (seba) odcudzenia v dejinách („dovršený naturalizmus“ a „dovršený humanizmus“).

Základná literatúra:

Marx. Nemecká ideológia. In: Antológia z diel filozofov zv. 10, str. 121 – 122; Marx. Ekonomicko – filozofické rukopisy. In: Antológia z diel filozofov zv. 10, str. 57 – 73.

Doplňková literatúra:

Ojzerman, T.I.: Utváření marxistické filozofie. Praha. Svoboda 1978, str. 269 – 284).